

O'ZBEKISTONDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM USULLARI VA VOSITALARIDAN FOYDALANISH JARAYONI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19103608>

Xudayberdiyeva Dilafruz Abidovna

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti dotsenti

Tursunova Nasiba Alisher qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Magistratura bosqichi 2-bosqich talabasi

Boshlang'ich ta'lim va metodikasi yo'nalishi

E-mail: nasibatursunova14@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston ta'lim tizimida integratsiyalashgan ta'lim yondashuvlarini qo'llashning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Integratsiyalashgan ta'lim o'quvchilarning fanlararo bilimlarni o'zlashtirishi, tizimli fikrlashi va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, STEAM yondashuvi, loyiha asosida o'qitish va innovatsion vositalardan foydalanish jarayonlari ilmiy-metodik jihatdan yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *integratsiyalashgan ta'lim, fanlararo integratsiya, kompetensiyaviy yondashuv, STEAM, innovatsion pedagogika, boshlang'ich ta'lim, pedagogik texnologiyalar.*

KIRISH

XXI asr ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanmoqda. Axborot oqimining tezlashuvi, texnologik yangilanishlar va global integratsiya jarayonlari ta'lim oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Endilikda ta'limning asosiy maqsadi faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish va real hayotiy vaziyatlarda bilimlardan foydalanish kompetensiyalarini shakllantirishdan iboratdir.

An'anaviy ta'lim tizimida fanlar ko'pincha bir-biridan ajratilgan holda

o'qitilgan. Natijada o'quvchilarda bilimlar parchalanib qolishi, ularni amaliyotda qo'llashda qiyinchiliklar yuzaga kelishi kuzatilgan. Shu sababli zamonaviy pedagogikada integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyalarida ham kompetensiyaviy yondashuv va fanlararo integratsiyani kuchaytirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bu esa integratsiyalashgan ta'lim usullari va vositalarini ilmiy

jihtadan o'rganish zaruratini yuzaga keltiradi.

Integratsiyalashgan ta'limning nazariy-metodologik asoslari

Integratsiya tushunchasi lotincha *integratio* — “birlashtirish”, “yaxlitlash” ma'nolarini anglatadi. Pedagogikada integratsiyalashgan ta'lim turli fanlarga oid bilimlarni o'zaro bog'liq holda o'qitish orqali o'quvchida yaxlit dunyoqarashni shakllantirishni nazarda tutadi.

Ilmiy manbalarda integratsiyaning quyidagi turlari ajratiladi:

- **Fanlararo integratsiya** — turli fan mazmunlarini bog'lash;
- **Mavzulararo integratsiya** — bir mavzuni bir nechta fan orqali yoritish;
- **Faoliyat integratsiyasi** — bilim, amaliyot va ijodiy faoliyatni birlashtirish;
- **Kompetensiyaviy integratsiya** — bilim, ko'nikma va qadriyatlarni uyg'un rivojlantirish.

Integratsiyalashgan ta'lim konstruktivistik pedagogika g'oyalariga asoslanadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bilim o'quvchiga tayyor holda berilmaydi, balki faol o'rganish jarayonida shakllanadi.

Integratsiyaning asosiy tamoyillari:

- tizimlilik;
- uzviylik;
- amaliy yo'naltirilganlik;
- faol o'quv faoliyati;
- refleksiya.

Mazkur tamoyillar o'quv jarayonini o'quvchi markaziga yo'naltirish imkonini beradi.

O'zbekistonda integratsiyalashgan ta'limni rivojlantirish omillari

So'nggi yillarda respublikada ta'limni modernizatsiya qilish jarayonida integratsiyalashgan yondashuv bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Bunga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda:

1. Kompetensiyaviy ta'lim modeliga o'tish

Davlat ta'lim standartlarida o'quv natijalari faqat bilim bilan emas, balki kompetensiyalar orqali baholanmoqda. Bu esa fanlararo bog'lanishni talab qiladi.

2. Xalqaro ta'lim tajribasining kirib kelishi

IB, PISA va STEAM kabi xalqaro yondashuvlar integratsiyani ta'limning asosiy komponentiga aylantirdi.

3. Raqamli transformatsiya

Raqamli texnologiyalar fanlar chegarasini kamaytirib, yagona o'quv muhitini shakllantirmoqda.

4. Amaliy ta'limga ehtiyoj

Mehnat bozori kreativ fikrlaydigan, kompleks muammolarni hal qila oladigan shaxslarni talab qilmoqda.

Integratsiyalashgan ta'lim usullari:

Loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning)

Bu metod o'quvchilarning real muammolar ustida ishlashini nazarda tutadi. Masalan, “Ekologik toza maktab”

loyihasi doirasida matematika (hisoblash), tabiatshunoslik (ekologiya), texnologiya (model yaratish) integratsiyalanadi.

STEAM yondashuvi

STEAM modeli fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematikani yagona faoliyatda birlashtiradi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning tadqiqot olib borish, tajriba o'tkazish va natijani tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Muammoli o'qitish

Muammoli vaziyat yaratish orqali o'quvchi mustaqil izlanishga undaladi. Bu usul tanqidiy fikrlashni shakllantiradi.

TRIZ elementlari

Ijodiy masalalarni tizimli hal qilish metodlari o'quvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantiradi.

Integratsiyalashgan ta'lim vositalari

Integratsiyani samarali tashkil etishda quyidagi vositalar muhim hisoblanadi:

- multimedia taqdimotlari;
- interaktiv doskalar;
- tajriba laboratoriyalari;
- didaktik o'yinlar;
- konseptual xaritalar;
- raqamli platformalar.

Vizual va amaliy vositalar bilimlarni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Boshlang'ich ta'limda integratsiyaning amaliy qo'llanilishi

Boshlang'ich sinf — integratsiya uchun eng qulay bosqich hisoblanadi.

Chunki bu yoshdagi bolalar dunyoni yaxlit holda qabul qiladi.

Misol sifatida quyidagi integratsiyalashgan darsni ko'rib chiqish mumkin: **Mavzu:** "Suv — hayot manbai"

• Tabiatshunoslik: suvning xossalari;

• Matematika: suv sarfini hisoblash;

• Ona tili: matn tuzish;

• Tasviriy san'at: suv aylanishi rasmini chizish.

Natijada o'quvchi bilimni turli nuqtai nazardan anglaydi.

Integratsiyalashgan ta'limning pedagogik samaradorligi

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan darslar:

- o'quv motivatsiyasini oshiradi;
- bilimlarning uzoq muddatli saqlanishini ta'minlaydi;
- ijodiy fikrlashni rivojlantiradi;
- kommunikativ ko'nikmalarni shakllantiradi;
- jamoaviy ishlash malakasini kuchaytiradi.

Shuningdek, o'quvchilar real hayot bilan bog'liq topshiriqlarni bajarish orqali o'z bilimlarining ahamiyatini anglay boshlaydi.

Integratsiyalashgan ta'limni joriy etishdagi muammolar

Amaliyotda quyidagi muammolar uchrashi mumkin:

- o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli emasligi;
- vaqt taqsimotidagi murakkabliklar;
- baholash mezonlarining aniq ishlab chiqilmaganligi;
- o'quv resurslarining yetishmasligi.

Mazkur muammolarni hal qilish uchun metodik qo'llanmalar yaratish va malaka oshirish tizimini rivojlantirish zarur.

Taklif va tavsiyalar

1. Integratsiyalashgan dars ishlanmalarining milliy bazasini yaratish.
2. O'qituvchilar uchun amaliy treninglarni kengaytirish.
3. STEAM laboratoriyalarini maktablarda rivojlantirish.
4. Baholashning kompetensiyaviy modelini joriy etish.
5. Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishni kengaytirish.

XULOSA

O'zbekistonda integratsiyalashgan ta'lim usullari va vositalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Integratsiya o'quvchilarning bilimni yaxlit tushunishi, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishi hamda innovatsion fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi. Kelajak ta'limi aynan fanlararo bog'lanish va ijodiy faoliyat asosida rivojlanishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Davlat ta'lim standartlari. – Toshkent, 2022.
3. Polat E.S. Pedagogik texnologiyalar. – Moskva, 2019.
4. Yakimanskaya I.S. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim asoslari. – Moskva, 2018.
5. Bybee R. STEAM Education Framework. – USA, 2020.
6. Drake S., Burns R. Integrated Curriculum. – ASCD, 2004.